

De algemene poëzie van het handelen

*Is Klapstuk 93 het festival van de dansende hoofden?
Tijdens Klapstuk verschenen vier cahiers over dans,
waaronder het klassieke essay Filosofie van de dans van Paul Valéry.
Peter de Jonge zag en las.*

Er is het zeventiende-eeuwse hoofd van de affiche, een hoofd in profiel waarop de zetels van de equivalenten van de drie zijnswijzen van de wereld (mundus sensibilis, mundus imaginabilis, mundus intellectualis) aangeduid staan. Er is het hoofd van danser Benoit Lachambre in de scène waarmee Meg Stuarts *No longer readymade* opent, een frenetiek en radeloos schuddend hoofd dat tracht los te komen van de romp. Er zijn de hoofden van de auteurs van Klapstuk's publicatieproject *De dans verschriftelijkt*, dansend in hun tekst. Er zijn de hoofden van de andere auteurs wier werken over dans te koop aangeboden werden in de festivalboekhandel. Er zijn ten slotte ook de hoofden die een danser ziet: de hoofden van het publiek, die hij zijn lichaam en ledematen toont.

Tijdens Klapstuk verschenen vier cahiers van *De dans verschriftelijkt: Filosofie van de dans* van Paul Valéry, vertaald door Piet Meeuse, het dubbelessay *Esbracejar/Physical Paradoxes* van Rudi Laermans en Pieter T'Jonck over Meg Stuart en Vera Mantero, *Het lijk van de componist* van Dieter Lesage over John Zorn en *Amor Omnia*, het libretto dat Dennis O'Connor samen met Christine Baczewska schreef voor zijn gelijknamige choreografie. *De dans verschriftelijkt* is niet bedoeld als een eenmalig project, gelieerd met het festival. Klapstuk heeft de intentie om een continu publicatiebeleid op te zetten, getuige de voor het voorjaar '94 geplande reader over hedendaagse dans, waarin ook *Filosofie van de dans* zal opgenomen worden.

Amplificatie en weerwoord

In de korte toelichting op de achterflap van de cahiers kan men lezen: '*De dans verschriftelijkt* moet worden gezien in een al tien jaar heersend dans- en theaterklimaat, waarin men opvattingen, stromingen en evoluties kent. Die laten sporen na, een geschiedenis wordt zichtbaar en deze moet kunnen worden vastgelegd.'

De dans verschriftelijkt is een symptoom dat dans zijn hoogtepunt bereikt heeft of er zelfs overheen is. Plots is er het besef dat voorstellingen geboekstaafd moeten worden, beelden vastgehouden, geschiedenis geschreven. De blik is misschien nog vooruit gericht, maar men weet dat zij binnen afzienbare tijd naar achter gericht zal zijn. De onverschrokken geestdrift waarmee voorstellingen werden gemaakt en andere kunstvormen zonder boe of ba werden geannexeerd, moet plaatsmaken voor een moeizamer schepingsproces.

Dans heeft niet meer genoeg aan haar eigen volheid en zoekt hulp bij andere disciplines. Zij heeft begeleiding, amplificatie en weerwoord nodig, zij het onder de vorm van andere kunstwerken (film/video bij Vandekeybus, de verzelfstandiging van de muziek bij De Keersmaeker), zij het onder vorm van secundaire teksten (*De dans verschriftelijkt*, de *Theaterschriften* van het Kaaitheater). Niet toevallig zijn het de dansproducenten die tekenen voor de secundaire teksten: zij maken op een subtiele manier deel uit van het produkt.

Dans is een stom medium. Het leende zich - tot de opkomst van de video - nau-

welijks tot archivering. Een discours, een keten van teksten is niet voorhanden. Geen Aristoteles of Brecht, geen Artaud voor de dans. Nadenken over dans is een geïsoleerd gebeuren, verbannen naar tijdschriften, vraaggesprekken, ad hoc publicaties. Met welke elementen construeer je nu zo'n discours? De redactie van *De dans verschriftelijkt* koos voor een oertekst (Filosofie van de dans), teksten die dans confronteren met andere disciplines (*Lijk van de componist*, *Esbracejar...*) en een libretto waarin lichamelijke expliciet gethematiseerd wordt (*Amor Omnia*).

Valéry

Paul Valéry is één van de weinige auteurs uit de literaire en filosofische canon die op een meer dan incidentele manier over dans geschreven heeft. Naast de conference *Philosophie de la danse* (1936) schreef hij immers ook de pseudo-platoonse dialoog *L'âme et la danse* (1923). *Philosophie de la danse* werd uitgesproken voor het optreden van La Argentina, maar ondanks deze aanleiding slaat de tekst, na de obligate filosofische vraag 'Wat is Dans' en de erkenning 'Het is veel eenvoudiger een heeal te construeren dan te verklaren hoe een mens op zijn voeten overeind blijft', andere wegen in.

Valéry start als het ware opnieuw en, merkwaardig genoeg, becommentarieert zijn denkbewegingen, zijn filosofie, als waren het danspassen: 'Hij gaat aan de slag... Hoe een filosoof dat doet, hoe hij zijn dans begint is welbekend... Zijn eerste snelle danspas is die van de ondervraging.' Dans wordt van object van de filosofie tot metafoor van de filosofie. Nadat Valéry tot een zeer algemene definitie van dans gekomen is - 'Een innerlijk leven... volledig opgebouwd uit gewaarwordingen van duur en energie die aan elkaar beantwoorden en die als het ware een besloten ruimte van resonanties vormen' - kan hij concluderen: 'Elke handeling die niet streeft naar het nuttige, en die anderszijds onderwezen, vervolmaakt en ontwikkeld kan worden, is te herleiden tot dit vereenvoudigde model van de dans, en bijgevolg kunnen alle kunsten beschouwd worden als speciale gevallen van dit algemene idee.'

Dans blijkt dus niet alleen een metafoor voor de filosofie maar ook een metafoor voor de andere kunsten te zijn. Valéry gebruikt dans als een springplank die hem in staat stelt te laten zien hoe kunst (en ik denk dat hij daar ook de kunst van het